REDACŢIUNEA,
Administraţiunea şi Tipografia
Braşov, piaţa mare nr. 30.
TELEFON Nr. 226.
Scrisori nefrancate nu se primesc.
Manuscripte nu se retrimit.
Inserate
se primesc la Administraţiune Braşov şi la următoarele
BIROURI de ANUNŢURI:
In Viena la M. Dukes Nachf., Nux. Augenfeld & Emeric Lessner, Heinrich Schalek, A. Oppelik Nachf., Anton Oppelik. In Budapesta la A. V. Golberger, Ekstein Bernat, Iuliu Leopold (VII Erzsébet-körut).
Preţul inserţiunilor: o serie garmond pe o coloană 10 bani pentru o publicare. Publicări mai dese după tarifă şi învoială. — RECLAME pe pagina 3-a o serie 20 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL LXX.

GAZETA apare în fie[care zi]
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 24 cor., pe şase luni 12 cor., pe trei luni 6 cor.
N-rii de Duminecă 4 cor. pe an.
Pentru România şi străinătate:
Pe un an 40 franci, pe şase luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 fr. pe an.
Se prenumeră la toate oficiile poştale din întru şi din afară şi la d-nii colectori.
Abonamentul pentru Braşov:
Administraţiunea, Piaţa mare târgul Inului Nr. 30. etagiu I. Pe un an 20 cor., pe şase luni 10 cor., pe trei luni 5 cor. Cu dusul acasă: Pe un an 24 cor., pe şase luni 12 cor., pe trei luni 6 cor. — Un esemplar 10 bani. — Atât abonamentele, cât şi inserţiunile sunt a se plăti înainte.

Nr. 261. Braşov, Luni-Marţi 27 Noemvrie 10 Decemvrie. 1907.

Lupta contra obstrucţiei croate.

(Şedinţa de Duminecă a Camerei).

Curioase veşti ne sosesc dela Budapesta despre lupta decizivă ce a pus'o la cale guvernul în contra obstrucţiei croate. Cei doi vice-preşedinţi ai camerei se întrec unul pe altul în „măsurarea cât mai aspră“ a regulamentului camerei. Din cauza violentei lor atitudini, Croaţii sunt foarte amărâţi, dar sunt firm hotărâţi să desfăşure cea mai mare rezistenţă posibilă. Şi în tabăra coaliţiei maghiare e foarte mare nemulţămirea fiind-că, neputând s'o scoată la cale până acuma cu obstrucţia croată, deputaţii din majoritate se tem că vor fi blamaţi de alegătorii lor.

Planul de bătaie a fost aşa urzit, ca în două, trei zile, până Marţi, să fie înfrântă obstrucţia croată, dacă nu altfel cu forţa. Pentru scopul acesta s'a luat chiar deciziunea de a se ţinea şedinţă şi ieri, în zi de Duminecă. Şi ştiţi de ce? Fiind-că pe Marţi este aşteptat să se întoarcă preşedintele Iusth la Budapesta, care a făcut o escursiune în cercul său electoral, numai ca să dea ocasiune faimoşilor vice-presidenţi Navay şi Rakowski să îşi încerce norocul de-a înfrânge obstrucţia prin întreruperile şi retragerile de cuvânt nesfârşite aplicate vorbitorilor croaţi. Au mai iscodit şi un alt espedient „genial“, adecă de-a preda pe deputaţii croaţi „renitenti“ comisiunei de imunitate, ca să [fie] pedepsiţi şi pe cât se poate şi eschişi vremelnic dela şedinţele camerei. Au şi păţit'o Sâmbătă Croaţii Popovici şi Supilo, cel dintâiu fiind eschis de comisiunea de imunitate pe 30 de zile. Asaltul, ce guvernul cu majoritatea au vrut să l facă contra obstrucţiunei croate, a suferit cu toate astea deocamdată un mare fiasco.

Şedinţa de eri, Duminecă, nu le-a folosit nimic. Deputaţii au apărut în număr mai mare ca altădată, galeriile erau înţesate de public. Au vorbit pe rând în limba croată cinci inşi. La trei dintre oratorii croaţi vicepreşedintele Navay le-a retras cuvântul. Croaţii făceau mare gălăgie cerând respectarea drepturilor lor, „ce le au nu dela coaliţie, ci dela naţiunea ungară“. Ceilalţi doi vorbitori croaţi au dus'o cu obicinuitele somări de a nu se depărta de obiect până la ora $2^1/_2$, apoi se ridică al şaselea deputat croat, vorbind într'un ton mai potolit.

Momentul acesta l'a folosit Navay, care a presidat, spre a declara că aceasta şedinţă se va continua până ce toţi oratorii vor fi sfârşit să vorbească, după aceea se va vota proiectul de împuternicire privitor la pactul economic.

Erau pregătiţi dar să continue şedinţa şi peste noapte până în ziua următoare. Au făcut însă socoteala fără birtaş. Croaţii deodată s'au purtat cu cumpăt şi n'au făcut scandal cum au presupus deputaţii unguri spre a le da ocaziunea de a încheia desbaterea şi a vota pactul. Astfel au mai vorbit liniştit vre-o patru Croaţi, ear la $3^1/_2$ Navay s'a văzut nevoit a închide şedinţa, în pace.

Aceasta se zice, că ar fi făcut'o Navay, anunţând continuarea şedinţei pe azi, Luni, fiindcă dintre miniştrii, Apponyi s'a pronunţat contra măsurei de a se ţinea şedinţă Duminecă, de oarece pe când fusese el preşedinte al Camerei se pronuuţase contra şedinţelor în zile de Duminecă.

Cu aceasta, credem, vor însă numai să acopere fiascul „primului asalt deciziv“. Să vedem acuma cum va fi repeţirea lui şi dacă va aduce guvernului Wekerle mai multă isbândă.

Incât pentru ziua de eri Croaţii au rămas foarte satisfăcuţi, căci, fiind şedinţa amânată, succesul zilei a fost pe partea lor.

Fr. Kossuth se apără. Faţă de atacurile venite dela partizanii desertori şi faţă de învinuirile de trădare venite dela vechi adversari, şeful de partid Fr. Kossuth, dă un lung comunicat, *în scris*, despre cele ce a isprăvit în calitate de ministru. Scopul lui principal este să dovedească, că n'a devenit infidel vechilor principii şi enunciaţiuni, pe cari »le susţine şi acum în principiu«, dar a căutat numai să le dea o »aplicaţie reală«. — Despre *statu-quo* are un capitol deosebit. Spune că pe lângă menţinerea statu-quoului, convenţiile cu statele străine nu ar fi încetat şi astfel autonomia vamală nici în 1917 nu s'ar fi putut realiza.

Cum rezonează presidentul. Când cu memorabilul scandal din şedinţa de Vineri, presidentul Návay a ţinut o lungă cuvântare »despre situaţie«, în care pasagiul cel mai interesant este următorul: »... M'am încredinţat anume, că deputaţii croaţi tind şi unii şi alţii, să *surpe aci demnitatea şi autoritatea parlamentului* maghiar. Eu unul, on. Cameră, voi şti drepturile mele de president, voi şti datorinţa ce am în aplicarea severă a regulamentului, şi voi şti uza de drepturile mele în aşa fel, ca să fie apărate din resputeri, împotriva oricui, împotriva acelor *tendinţe păcătoase*, drepturile adevărate şi sfinte, *drepturile milenare* ale Ungariei. In consecinţă pot să declar lămurit, că din ce oră—*corect sau încorect n'are a face*, dar în deplină convingere şi aprobat de majoritatea Camerei! — nu pot permite discuţia la regulament decât purtată în limba maghiară, — orice încercare de a purta acea discuţie în limba croată voi taxa-o de apucătură pentru a zădărnici desbaterile normale, şi pe d-nii deputaţi, cari vor face aşa, am să-i trimit la comisia de imunitate...«

Aşa se vorbeşte la »corteşire«,—mai spre apus; aşa se vorbeşte de pe tribuna presidenţială — în parlamentul »maghiar«.

Croaţii. După o ştire răspândită de cercuri bine informate, banul *Rakodczay* a primit dela cabinet, *mână liberă*, în ce chip să direagă politica croată. Banul a isbutit, se zice, a ajunge la deplină înţelegere cu *partidul naţional.* La 11 l. c., acest partid va ţinea o conferinţă generală, în scopul înţelegerei definitive. Până acum banul a tratat numai cu membri singuratici ai partidului.

Guvernul maghiar, după cum declară înşii miniştri, *respinge brusc*, orice negociare cu delegaţii croaţi. *G. Polonyi*, care lucrase un plan, acceptat întru toate de Croaţi, este dat la o parte.

La depeşa în chestia incidentelor de Vineri, *I. Iusth* a făgăduit să vină la Budapesta pe Marţi.

Glasul vremii...

După atâtea veacuri de furtună, de lupte grele şi înverşunate, izbutite şi neisbutite, începe a se limpezi ceriul şi soarele păcii a pătrunde pământul ţărilor Europei... Sub lumina ceriului înseninat ţările Europei s'au trezit de tot schimbate, împărţite şi aşezate... S'au întâmplat multe în vremea cea grea. S'au ivit şi s'au înecat multe în ea şi multe au rămas altfel; mai mari ori mai mici, mai tari ori mai slabe, de cum au fost.

Pe când împărăţia cea veche sta să cuprinză lumea, s'a pornit vârtejul dela răsărit şi a străbătut cu repejune mare la apus împrăştiind şi nimicind tot ce a întâlnit; surpând temeliile şi doborând stâlpii puternici ai împărăţiei. O luptă mare s'a încins peste tot pământul »luminat«, în care multe s'au făcut ţernă şi cenuşe şi multe nouă au răsărit cu alte temelii, cu alte nădejdi, din viforul făr' de sfârşit.

Dar toate trec... După atâtea frământări zadarnice au venit alte vremuri, vremuri mai bune. Ceriul înseninat le-a deschis oamenilor ochii sufletului lor şi i-au lăsat să privească în oglinda veşniciei lui...

Din holburile împărăţiei vechi au răsărit neamuri noi, cari apucate de furtună au început a lupta... Luptă înverşunată a purtat un neam desmoştenit, neamul românesc din răsărit, care apucat de vârtej a fost rănit şi lovit, supt şi rupt şi azi, când ceriul vesteşte pacea vremurilor noi, neamul acesta s'a trezit spre nouă viaţă.

Timpurile de vitejie, de glorie şi cucerire, de isbânda armelor au trecut şi s'a apropiat, s'a ivit vremea luptelor sufleteşti, a muncii sârguincioase şi adevărate. Ce nu era ma 'nainte e azi. In locul luptelor pentru lege şi moşie s'au ivit lupta pentru neam şi dreptate. A biruit simţământul iubirii de ţară. Luptele zadarnice pentru putere şi mărire au mai încetat, căci a străbătut prin ceata zorilor de răsărit lumina adevărului. S'au ivit la toate neamurile nizuinţe nouă spre ţinte înalte de înălţare sufletească.

Şi aceea, ce frământă capetele înţelepţilor de azi sunt neamurile, drepturile, legăturile şi nizuinţele ţărilor Europei, este întrebarea, putea-s'ar zămisli pacea între oameni, pacea şi bunăînţelegerea prorocită deja de atâtea veacuri?.. Căci am

---

FOILETONUL »GAZ. TRANS.«

De prin Ardeal.

— Fine. —

Drumul roman.

Să trecem acum de la calea modernă, la cea a trecutului antic.

Odinioară, când vulturii romani stăpâneau plaiurile Daciei, la graniţa nordică a ţării să afla oraşul Porolissum, la satul Moigrad din Sălagiu, unde îi să văd încă ruinele. Din Porolissum pleca un drum principal spre interiorul Daciei şi străbătea provincia de-a latul ei. Drumul trecea pe la staţiunile Cersie, Largiana şi Optatiana şi sosea la Napoca, lângă Someş. De aici să îndrepta pe la Potaissa spre Apulum, în valea Murăşului, trecea Murăşul pe la Uroiul de azi şi să sfârşea la Ulpia Traiană.

Intre Napoca şi Potaissa calea romană, în deosebire de şoseaua de acum dintre Cluj şi Turda, încunjura pe la ost dealul Feleacului şi urmărind direcţia văilor, să îndrepta spre Ghiurfalăul de azi, trecea pe la Aiton şi prin hotarul Cianului deşert, şi coborea deadreptul la Potaissa în oraş.

Pe întinderea aceasta drumul avea cam aceeaş lungime, ce o are şoseaua de acum, adecă patru miluri austriace, sau după măsura romană, de două-ori zece mii de paşi. Acest dat ni-s'a păstrat pe un document de peatră foarte preţios, pe o »columna miliaria“, descoperită la comuna Aiton. Columnele miliare, cum ştim, erau neşte stâlpi de peatră, cari se aşezau pe căile romane din distanţă în distanţă, arătând depărtările dintre localităţi sau dintre staţiunile militare. Columna miliaria dela Aiton este singura columnă de acest fel ce s'a descoperit până acum în Dacia. Ea să află în Cluj, unde a studiat'o şi Mommsen şi a publicat inscripţia de pe ea în opul său »Corpus Inscriptionum Latinarum«. (P. I, pag. 256). Inscripţia, deşi scurtă, cuprinde date precise atât cu privire la drumul roman, cât şi referitor la cele două oraşe, aflătoare la punctele finale ale lui. Este un veritabil isvor istoric, care a contribuit la stabilirea definitivă a unor adevăruri din trecutul Daciei.

Inscripţia, bine conservată, este următoarea.

IMP
CAESAR NERVA
TRAIANUS. AUG
GERM. DACICUS
PONTIF. MAXIM
POT. XII. COS. V.
IMP. VI. P. P. FECIT
PER. COH. I. FL. ULP
HISP. MIL. C. R EQ
A POTAISSA. NAPO
CAE
MPD.

adecă: Imperator caesar Nerva Traianus augustus, germanicus, dacicus, pontifex maximus, potestatis (tribuniciae) XII. consul V. imperator VI. pater patriae, fecit per cohortem I. Flaviam Ulpiam Hispanorum militum civium Romanorum equitatam. A Potaissa Napocae milia passuum decem.

Prin acest document s'au risipit mai multe coniecturi şi date istorice false. Istoricii mai vechi, până în jumătatea a doua a secolului trecut erau în nesiguranţă cu privire la locul, unde s'au aflat cele două oraşe, Potaissa şi Napoca. Din scrierile autorilor romani şi greci şi din Tabulele lui Peutinger nu să poate fixa apriat aşezarea lor. Şi nu să putea conchide la ceva pozitiv nici din inscripţiile de pe monumentele aflate la Turda şi Cluj. Cei mai mulţi din scriitori credeau, că pe locul Turzii s'a aflat localitatea dacă Dierna, apoi oraşul roman Salinae. Ii ducea în rătăcire minele de sare de aici, cari au fost esploatate de străbunii noştri. La Cluj să punea localitatea Zeugma. pe timpul Dacilor, sub Romani făceau vorba de un oraş fictiv, Claudia, care n'a esistat nici când in Dacia. Să pomenea şi de Patronissa lui Ptolemeu, iar urmele Napocei să căutau pe la Gherla şi în alte părţi.*)

In întunerecul acesta de nesiguranţă abia în timpul mai nou, prin jumătatea a doua a secolului trecut, s'a făcut lumină. Cercetările ştienţifice au stabilit locul celor două aşezări romane. Columna miliaria dela Aiton a contribuit la risipirea îndoielilor, ce mai dăinuiau. Prin ea s'a confirmat faptul, că la Cluj a fost Napoca şi la Turda Potaissa, deoarece cinci mii de paşi romani fac un mil austriac, iar zece mii de paşi fac două miluri, ceea ce corăspunde cu depărtarea Aitonului dela Cluj şi Turda, pe calea romană.

Precum vedem din inscripţia columnei miliare să ştie lungimea drumului dintre Napoca şi Potaissa, dar ea ne dă indicii şi asupra timpului, când a fost construat acest drum. Din împrejurarea, că drumul l'a făcut legiunea I. Flaviană, resultă, că el a fost construat curând după cucerire, prin anii 109—110 d. Chr. deoarece legiunea amintită a fost scoasă din Dacia la 3—4 ani după înfrângerea Dacilor, rămânând la noi stabil în garnizoane legiunea V. Macedonică şi XIII. Gemenă.

Atâta s'au putut constata până acum despre aceasta bucată de cale romană. De pe platoul Potaissei ea coborea pe coaste în jos şi trecea Arieşul pe un pod de peatră, apoi înainta pe Câmpia Turzii. Pe coaste, printre vii, şi pe câmpie îi putem urmări mersul.

Despre drumul al treilea, care e şoseaua de azi, mai interesantă în multe privinţe, ca cele două dintâiu, voiu scrie în curând.

Silvestru Moldovan.

*) In „Erdély rég.“ de Kővári, la 1852 e nesiguranţă, dar în eminentul op „Lehrb. d. alten Geographie“ de H. Kiepert, la 1878 este dată, după inscripţii, aşezarea corectă a acestor localităţi.

început să străbatem prin întunerecul neştiinţei la adevărurile şi învăţăturile veşnice ale creştinismului, cari prorocesc înfrăţirea neamurilor. Şi s'au ivit şi azi apostoli ai păcii, cari vreau să ducă la îndeplinire adevărul legii creştineşti. S'a pornit mişcarea în lumea »înţelepţilor«, cari au întemeiat deja »*insoţirea de pace*« la Haga, ba au pus temelie »palatului păcii«, a îngerului gingaş şi blând, pe care însă dracii îl ispitesc mereu şi care zi şi noapte e gata să-şi plece capul sub iatagan.

Toate-s adevărate şi adevărată şi frumoasă e şi nizuinţa propovăduitorilor păcii, dar vremea nu pare a fi sosit încă. Popoarele, naţiunile încă nu şi-au ajuns ţânta nisuinţelor lor de libertate.

Aceste nizuinţe pricinuesc şi lupta înverşunată dintre neamurile ţării ungureşti, căci fiecare îşi simte menirea, fiecare e doritor de viaţă, e doritor de libertate, de un viitor ferice. Aceste nizuinţe aprind şi sângele Polonilor, cari încrezuţi în puterea lor sufletească şi visând de vremurile de mărire trecute, se luptă pentru drepturile lor de neam. Aceasta îndeamnă neamul cutezător al Maghiarilor la fapte aşa de potrivnice înaintării, străduinţelor celorlalte neamuri conlocuitoare. Dar toate îşi au marginea şi oricât de tare ar fi simţământul măririi în »ziua luminii« de astăzi, nu se mai pot îngădui asemenea fapte.

...Glasul vremilor de azi strigă pace neamurilor, pace creşterii şi străduinţelor lor. Şi acei, cari se dau de luminaţi şi se socotesc de propovăduitori ai culturii, acei cari umplu lumea cu vorbe de bine şi de pace în gura mare pace şi ear pace, nu se ruşinează să zică una şi să facă alta? Şi apoi să se mai mire, când se ridică şi învăţaţi străini în potriva faptelor lor?

Dacă vreau ei să fie cei dintâiu în toate, de ce lasă să-i întreacă străinii în lucrurile cele mai de căpetenie.

Deşi — poate — tot ei au dat pildă şi îndemn Nemţilor întru prigonirea Polonilor, totuşi trebue să afle credinţele şi părerile mai nouă, cari domnesc azi în ţara nemţească, dar au fost retăcute până acum.

Cuvintele acestea le-a dat în sfârşit la lumină prof. *Schücking* din Marburg în cartea sa, ce e în ajun de a apărea.*)

E o dovadă de judecată dreaptă şi înţeleaptă, pe care fiecare om înţelept trebue să o aibă şi care — după cum o spune el însuşi — îşi are sălaş în sufletul multora, însă tac tăcerea peştelui.

L'a îndemnat să-şi dea în lume părerile, mişcarea politică cea mare şi înverşunată din anii din urmă şi de bună samă şi cartea lui Aurel C. Popovici, căci vorbeşte şi de soartea viitoare a Austro-Ungariei.

In numărul dela 30 Noemvrie a lui »*Frankfurter Zeitung*« se află luate câteva părţi din cartea, nedată încă în public. Iată după părţile reproduse părerea autorului.

La început aminteşte greva şcolarilor din Polonia prusiacă, zicând că mişcarea aceasta stă în legătură strânsă cu spiritul poliţienesc, cu care a fost mânuită cârma Prusiei, de frica social democraţiei. »Şi cu toate acestea a sili copiii disidenţilor să înveţe religiunea creştină, sau a sili copiii Polonilor să înveţe religiunea în nemţeşte, ori a nu lăsa să-şi ardă morţii, sau — ca în Posnania — a nu lăsa, să ducă o cunună de mort legată cu culorile poloneze peste uliţă, ca să o pună pe mormânt, este acelaşi lucru (paralelle Erscheinungen).

Mai apoi se întreabă, că acolo unde nu este, se va putea oare săvârşi unitatea naţională cu mijloacele şi cu puterea statului? »E moral sistemul rusificării, maghiarizării, germanizării, şi isbuteşte?« Spune, că nu poate zice ca alţii, că ar fi tot una, de ar avea drept Nemţii ori Polonii. Sau, ca acela, care a zis, că e lucru de a doua mână, dacă li se face Polonilor dreptate sau nu.[1])

»Gândească-se fiecare, că e vorba de mai mult, ca de trei milioane de concetăţeni! Nu sunt aşa laş, ca să îngădui aceasta despicare în două a politicei de stat. Fireşte, după cât ştiu, sunt destui în ţara asta, din toate păturile şi partidele poporului nostru, cari cugetă ca şi mine, dar tac! Şi n'a zis chiar şi Kant odinioară: »*Vai de cel ce nu recunoaşte politica aceea, care ţine cu sfinţenie legile de drept*«. Kant nu s'a gândit la dreptul scris, a cărui cuprins poate fi adesea nedreptate materială, ci, cu toată priceperea lui, *s'a gândit la ideea vecinică a dreptăţii morale şi la normele ei, cu cari împreună ne-am născut.*

Vrem să ne păstrăm dreptul de a cântări politica polonă cu cântarul moralităţii. Această politică de asimilare a poporului celui mare dintr'un stat, o putem readuce la formula: *cujus regio, ejus natio.*

In adevăr însă se pare lucru ciudat, ministrul de interne von Hammerstein, unul dintre cei mai aprigi reacţionari, pe cari i-a avut în anii din urmă Prusia, zise aceste cuvinte lapidare: »Cerem dela Poloni ca să se facă Nemţi cu simţământul«. Deci azi, după dreptul ce-l are moştenit fieştecare cetăţean al statului, de a putea trăi după convingerea sa, de a înrâuri în adunări şi în însoţiri asupra formaţiunei politice a statului şi de a-şi spune cu vorba şi în scris părerea sa – astfel *trebue să aibă fiecine şi dreptul*, să poată întrebuinţa şi cultiva naţionalitatea sa, fie el singur sau împreună cu alţii. Vorba *cujus regio, eius natio* este aceeaşi brutalitate grozavă ca vorbele *cujus regio, ejus religio.*

(Va urma.)

*) *Das Nationalitätenproblem.* Eine politische Studie über die *Polenfrage* und die *Zukunft.*

[1]) *Oesterreich-Ungarn*, de Prof. Dr. Walter *Schücking*. Dresden, v. Zahn und Jaesesch.

Din şedinţele camerei ungare.

Discursul d-lui Iuliu Maniu în 6 Dec.

Revenim asupra acestui discurs, dând în intregime părţile mai însemnate, fiindcă îl privim ca cea mai precisă espunere a atitudinei ce-o are partidul naţionalst; o are în abstracto, căci în realitate claritatea acestei atitudini ni se pare mai mult subiectivă, a d-lui Maniu.

I. Maniu: On. Cameră! Un membru distins al partidului kossuthist spunea, că atacurile naţionaliste numai întăresc poziţia guvernelor. Pentru noi asta e indiferent. Noi nu căutăm la ce este de folos *guvernului*, ci »la cele ce pot fi spre binele şi folosul *ţării!*« Iar ţării nici decât nu-i pot fi spre bine părerile greşite şi falsificate, ce se răspândesc.

Pactul economic este în strânse relaţii cu chestia naţionalităţilor. In amândouă aceste chestii trebue să ne îngrijim ca opinia publică să fie informată corect. Dacă nu s'a putut încheia un pact mai bun, pricina este »bolnava şi anormala situaţie internă a ţării«, ivită tocmai pe urma tratării nepotrivite şi egoiste a chestiei naţionalităţilor.

»Daţi-mi voie, să arăt care e icoana psichologică, ce ni se înfăţişează dacă privim temeiul, pe care s'a clădit acest proiect de lege? De-o parte aspiraţiile la independenţă şi libertate desăvârşită, de altă parte râvna spre domnie; de-o parte preţuirea peste măsură a însuşirilor de rassă şi străduinţa de a le conserva, de altă parte ignorarea, bagatelizarea sau desconsiderarea aceloraşi însuşiri de rassă. De-o parte câştigarea tuturor condiţiilor ce garantează progresul, de alta scurtarea de ele cu ori ce preţ; de-o parte taxarea exagerată a forţelor noastre proprii făcută cu prea mare încredere, de altă parte desconsiderarea celorlalţi factori. Iată icoana psihologică ce ni se înfăţişează când privim temelia pe care — în ce priveşte viaţa noastră internă de stat — s'a clădit acest proiect, şi credeţi-mă, icoana a doua a acestei temelii, cea care ni se înfăţişează dacă o privim din partea materială, — nu e mult mai mângăitoare«.

Voiu judeca proiectul după cum îndeplineşte condiţiile de drept, de situaţie politică, de corespundere cu situaţia, de încredere şi de responzabilitate. *Noi, cari stăm departe de oficina* unde se pregătesc proiectele, putem judeca obiectiv prevederea guvernului şi voinţa lui sănătoasă.

Proiectul este în flagrantră contrazicere cu legile noastre positive. §. 61 al articolului XII din 1867 pretinde precis, ca înaintea Maj. Sale să ajungă »desbătut în amănunte şi prezentat în amănunte, de Cameră«, proiectul cu privire la pact.

»In faţa acestui argument, partidul independist e de părerea, că aici nu mai e vorbă de *alianţă*, ci de *convenţie.* Daţi-mi voie, domnilor, dar nici această apărare nu poate să reziste criticei. Inainte de toate, fiindcă in legea din 1867 — ni-o spune spiritul legii — nu e accentuat cuvântul alianţă, ci încheierea unei *învoieli* economice cu Austria. Cu alte cuvinte, legea procedează logic spunând că fiindcă transacţia economică cu Austria se referă la interesele noastre mai vitale, iar guvernele ce se perândă uşor pot să ajungă sub influenţa streină, în contra convingerei lor: e de lipsă ca parlamentul să discute pe articole învoiala ce voim s'o încheiem cu Austria«,

Concentrate într'un paragraf, asupra proiectelor de lege este făcută imposibilă *controla opoziţiei.* Afară de asta, avem a face cu un complex de chestii, pe cari *nici nu le poţi* îngrămădi într'un paragraf! Discuţii serioase nu se pot încinge astfel, iar guvernul poate scăpa totdeauna la adăpostul răspunsurilor *cu spirit.* (Aluzie la Wekerle. — N. R.) De minune se potriveşte vorba: nu putem zări pădurea de arbori!

Oratorul citează apoi mai multe cazuri, cum, »după vorbiri de câte 3—4 ore«, miniştri dau tot numai răspunsuri evazive, »fac spirit«, sau nu răspund de loc. Persiflează fin stereotipul răspuns al primului ministru, că mânile guvernului nu sunt legate, iar »în ce priveşte dovezile — va răspunde mai târziu«. Cu astfel de glorii bengalice şi şiretenii problematice nu s'ar putea nesocoti chiar în aşa mare măsură opera de controlă a opoziţiei, dacă discuţia pe articole nu ar fi făcută imposibilă.

Ca şi principiul de drept, *parlamentarismul* de asemenea e greu jignit prin aceasta procedură. Proiectul va fi înarticulat mai târziu, prin urmare nu va fi nici *publicat.* Este va să zică o lege incompletă. Au mai fost alte legi, ce nu puteau fi schimbate, — bunăoară garanţele constituţionale, al căror text a fost fixat în pact cu Coroana — discuţia pe articole însă totuşi s'a ţinut.

»Dacă însă procedeul acesta corăspunde cerinţelor parlamentarismului, vă rog răspundeţi-mi: de ce e nevoie ca proiectele să se discute şi a doua oră? A înţeles şi partidul independist că din punct de vedere al parlamentarismului nu corăspunde corectităţii, a simţit remuşcări... (Zgomot: Nu-ţi pese d-tale!)... e datoria mea să mă gândesc şi la aceasta, fiindcă e vorba de interesele ţării. A fost nevoe de oblojala făgăduită de primul ministru, că proiectele se vor discuta şi a doua oară. Vă rog însă, oare se pot modifica aceste proiecte la a doua discuţie? Ştim bine, că nu. A spus'o însuşi guvernul că nu se pot modifica şi a rugat camera să se mângăie că pot da guvernului sfaturi bune, ce să facă peste 10 ani. *Aceasta e negarea făţişă a parlamentarismului.* Procedeul acesta... e în flagrantă contradicţie cu vechiul principiu constituţional, că lex posterior derogat priori. *Prin procedeul acesta noi coborâm parlamentul la nivelul unei corporaţiuni consultative*, îl desbrăcăm de fiinţa sa suverană, facem din el un simplu »sfat« iar guvernul primeşte sfatul ce i-se dă — dacă îi place — iar dacă nu-i place, nu-l primeşte, proiectul însă — va rămâne în vigoare.«

Oratorul află că ar fi fost mult mai practic şi mai parlamentar, dacă se primea acum *un provizoriu*, »cu vigoare până la crearea legii difinitive« de acelaş cuprins.

(Va urma.)

Şedinţa Camerei ungare în 7 Dec.

Şedinţa de Sâmbătă a fost iarăşi ziua volniciilor. Prezidase *Návay* L.

Inaintea ordinei de zi *Széll* şi *Apponyi* au lămurit o declaraţie a acestuia cu privire la Körber. La pact începe a vorbi *Pribicevici* Svetozár. Numai începe. După câteva intervenţii prezidenţiale, în scurt timp i se ia cuvântul. Sgomotul, cu deosebire pe băncile croate, este enorm şi îndelungat. Trei croaţi sunt chemaţi la ordine. — Socialistul *Mezöffy* V. critică pactul timp de aproape două ceasuri. Oratorul următor *Dr. St. C. Pop*, pune în evidenţă contrazicerile lui Apponyi, care acum declară de neesenţială procedarea conform regulamentului, pe când înainte el numea regulamentul »cea mai puternică garanţie constituţională«. Arată şi scorniturile raportorului: el, oratorul, n'a găsit o singură lege de un paragraf, în Anglia!! Wekerle a zis că n'a putut încheia un pact mai bun fiindcă avusese »partneri« slabi, sub care înţelegea pe croaţi şi naţionalişti. Dar cine a apelat măcar odată la aceşti partneri? Oratorul analizează *pauperismul* ce bântue ţara, cere mai multă muncă, osteneală, dacă vrem să dăm piept cu Austria... fiind însă avertizat de prezident, cere voe Camerei să poate face digresiuni.

Se naşte un sgomot ca mai rar. Deputaţii coaliţionişti sunt cu toţii pe culoare. Prezidentul, trăgănează dinadins punerea la vot, până vin ei înăuntru, altmintrea croaţii ar fi în majoritate. Croaţii pretind sgomotos să se facă mai repede votarea. Duşan *Popovici este dat la comisia de imunitate.* Prezidentul ţine discursuri lungi, până kossuhiştii vin în sală. Astfel majoritatea nu dă voe, să se abată oratorul. Croaţii strigă indignaţi.

St. C. Pop. Incearcă să-şi continue vorbirea. *N'apucă însă a termina* întâia propoziţie şi se pomeneşte că prezidentul îi suprimă cuvântul. Dr. St. C. Pop, cere cuvânt la regulament. Nu i se dă. Prezidentul vede că s'a pripit, însă îşi are scuza îndată: »eu nu-mi pot revoca hotărârea«. In contenit sgomot ia cuvântul, la regulament *I. Maniu.* Protestează, ca prezidentul să suprime cuvântul înainte de a *aştepta sfârşitul propoziţiei*, deci înainte de a şti ce vrea să zică oratorul!! Nu s'a abătut St. Pop, ci voia numai ca să spue că se pleacă în faţa deciziunei. Regulamentul are menirea să apere minoritatea şi el nu poate fi aplicat autocratic. — C. Pop mai cere odată cuvânt la regulament, — fără să i se dea. Prezidentul dă cuvânt lui *Zagorac.* Sgomotul şi strigătele nu au încetat o singură clipă. Pentru că ceruse cuvânt de două ori, întrerupând pe orator, *Supilo* este dat *la comisia de imunitate.* Lui Zagorac i se suprimă cuvântul.

Pausă. După pausă pe *M. Novoselo* îl ajunge soartea tuturor oratorilor croaţi: suprimarea de cuvânt. Pe *Zagorac* din nou când vorbeşte în chestie personală.

F. Hoitsy, face propunerea ca să *se ţină şedinţă şi mâne, Duminecă. Maniu* află greşită propunerea, fiindcă ea trebue pusă la ordinea de zi cu o şedinţă înainte şi o află ciudată într'un stat creştin, catolic. *Issekutz* vorbeşte pentru; *Popovici* contra. Se primeşte propunerea.

Interpelează croaţii Vinkovici, Surmin, Vinkovici şi Magdici.

Desbaterea adresei în camera română.

Vineri s'a început în camera română discuţiunea asupra proiectului de răspuns la discursul tronului. După ce vr'o doi dintre vorbitorii anunţaţi au dat preferinţă deputatului din Iaşi N. Iorga, preşedintele Ferechide a dat cuvântul acestuia:

D-l *Nicolae Iorga*, declară că nu se aşteaptă ca prin cuvintele sale, să schimbe părerile preconcepute ale auditorilor săi, d-sa nereprezentând vre-o alcătuire politică, ci vorbind în numele celor patru milioane de români cari nu i-au parte reală la conducerea acestei ţări. Disciplina dv. de partid, vă sileşte să nu mă ascultaţi. Dacă aş fi un netrebnic sau bâlbâit, vă asigur că mi-aţi da mai multă atenţiune şi nu v'aţi purta necuviincios cu mine... (Zgomot. Protestări. Se aud strigăte »la ordine«).

D-l *preşedinte Pherekyde*: roagă pe orator să aibă deferenţă pentru colegii d-sale din cameră. (Aplause.)

D-l *Iorga* arată care a fost activitatea sa parlamentară de până acum. In sesiunea din Iunie, a cerut ca guvernul să aducă reformele, ca să se amnestieze răsculaţii, cari se aflau închişi şi pedepsirea acelora, cari au comis excese cu prilejul potolirei răscoalelor. Amnestia s'a dat, reformele, sau o parte din ele au fost aduse în parlament, numai aceia, cari au comis excese n'au fost încă pedepsiţi. Cum vedeţi, eu exprimam părerile cari au fost şi ale guvernului şi ale d-voastre. De ce n'am avut aprobarea d-voastră? Pentru ca porunca ce vi-se dăduse, era de a nu mă aproba... (Zgomot.. Intreruperi.)

D-l *Pherekyde* roagă pe orator să nu fie agresiv faţă cu majoritatea.

D-l Iorga spune că nu poate vorbi altfel (Râsete.) Vorbeşte aşa cum îi e gândul.

Trecând la chestiunea reformelor aduse de guvern, oratorul spune că nu se aştepta ca guvernul să aducă oare-cari reforme de amănunt, ci o prefacere generală a legiuirilor ţării. Credea că la opera de reforme, se vor chema ca să colaboreze şi marea mulţime a acelora pentru cari se fac. De asemenea pentru remedierea răului, e nevoe de un om genial, de un bărbat în vârstă, cu o întinsă cunoştinţă de oameni şi de lucruri, şi cu mult patriotizm. Un asemenea om, la 1864, era Mihail Cogălniceanu.

Pe acela de care am avea nevoe astăzi, nu-l văd.

La 1864, nu partidele politice au fost acelea, cari au împroprietărit pe ţărani, ci această împroprietărire s'a făcut împotriva partidelor. Meritul cel mare îi revine lui Cuza şi lui Cogălniceanu.

Ţăranii n'au participat la această legiferare. Astăzi, după o jumătate de veac, când ţăranii ar trebui să ia parte la pregătirea legilor, cari vor reglementa şi îndrepta viaţa lor de aci înainte, ei nu sunt lăsaţi să pătrundă în camere. Voinţa lor e anihilată. Şi astăzi ţăranii nu pot fi comparaţi cu acei dela 1864. Starea lor culturală s'a ridicat, graţie mai cu samă învăţământului rural organizat de d-l Spiru Haret.

Oratorul se declară nemulţumit de ezitarea guvernului de a aduce numai o parte din reformele făgăduite în Martie.

D-l Iorga vorbind de campaniile cârciumarilor şi a proprietarilor contra proiectelor guvernului, întreabă cum se împacă atitudinea de astăzi a partidului conservator, cu atitudinea sa din Martie, care pe vremea aceia se pretindea partidul or-